

Гідна наслідування До ювілею академіка О.В. Сухомлинської

Наприкінці вересня цього року педагогічна й освітня громадськість відзначає ювілей відомої в Україні й за її межами вченої в галузі загальної педагогіки та історії педагогіки, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена Національної академії педагогічних наук України, заслуженого діяча науки і техніки України Ольги Василівни Сухомлинської. Вона є автором сотень авторитетних праць, засновницею потужної наукової школи, має низку почесних нагород, але, мабуть, найголовніший її здобуток – повага й любов численних колег, друзів, учнів і послідовників.

Життєвий шлях О.В. Сухомлинської – взірць професійної відданості обраній справі, невичерпної працьовитості, принципової наукової позиції, вимогливості, високої інтелігентності, людяності.

Майбутня вчена народилася в родині вчителів Василя Олександровича та Ганни Іванівни Сухомлинських. Дитинство Ольги Василівни промайнуло в селищі Павлиш на Кіровоградщині, де В.О. Сухомлинський працював директором середньої школи. Родинне виховання й атмосфера, у якій зростала майбутня вчена, особистий приклад батьків, навчання в Павлівській середній школі сприяли формуванню її характеру, світоглядних і людських цінностей, вибору життєвого шляху.

Ольга Сухомлинська закінчила факультет французької мови Київського державного педагогічного інституту іноземних мов. Працювала викладачем французької мови спочатку у своїй alma mater, потім – у Київському педагогічному інституті імені О.М. Горького (нині – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова). 1977 р. Ольга Василівна вступила до аспірантури Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, нині – Інститут педагогіки НАПН України. Доля надовго пов'язала її з цією установою. Тут О.В. Сухомлинська зростала як науковець і набула управлінського досвіду, обіймаючи посади молодшого, потім старшого наукового співробітника, завідувача лабораторії історії педагогіки, заступника директора з наукової роботи. Учений успішно вдавалося поєднувати наукову, педагогічну й організаційну діяльність.

1981 р. вчена захистила кандидатську дисертацію «Актуальні проблеми марксистської теорії виховання в сучасній Франції», 1991 р. – докторську «Міжнародний прогресивний учительський рух в боротьбі за демократичну педагогіку». Із проголошенням незалежності України в руслі суспільних змін Ольга Василівна ініціювала вивчення «білих плям» в історії української освіти й педагогічної науки, перегляд теоретико-методологічних засад історико-педагогічної науки.

Активною є участь О.В. Сухомлинської у розгортанні діяльності Національної академії педагогічних наук України: 1992 р. її обрали членом-кореспондентом, а в 1995 р. – дійсним членом АПН України. Упродовж 1994–2017 рр. вона очолює Відділення теорії та історії педагогіки АПН України (нині – Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України). Багато років координує наукові дослідження, здійснювані в Інституті педагогіки НАПН України, Інституті проблем виховання НАПН України, Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В.О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) та Педагогічному музеї України. Результати цих досліджень стали фундаментом розвитку освіти й педагогіч-

ної науки. Протягом майже 10 років (з 1994 р.) очолює експертну раду Вищої атестаційної комісії України (нині – ДАК МОН України) з педагогічних наук.

Коло наукових інтересів ученої широке й багатогранне: методологія наукового дослідження, історія української та зарубіжної педагогіки, теоретико-методологічні основи історико-педагогічної науки й порівняльної педагогіки, біографістика, сухомлинська педагогіка, українська педагогіка періоду 20-х рр. XX ст.; теорія і практика виховання, зокрема морально-етичні засади виховання, питання громадянського, національно-патріотичного, духовного, родинного виховання тощо. Науковий доробок Ольги Василівни налічує понад 500 праць, серед яких монографії, навчально-методичні посібники, довідкові видання, статті в українських і зарубіжних наукових збірниках, матеріалах наукових конференцій, періодичних виданнях; понад 30 розвідок підготовлено за її наукового консультування або редагування.

З ініціативи О.В. Сухомлинської та під її керівництвом світ побачили такі авторитетні колективні видання, що й нині не втратили своєї актуальності, як-от: навчальні посібники «Нариси історії українського шкільництва (1905–1933)» (1996), «Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.)» (2003), «Українська педагогіка в персоналіях» (2005), «Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (XX століття)» (2010), монографія «Диференційований підхід в історії української школи (кінець XIX – перша третина XX ст.)» (2013), хронологічно-тематичний покажчик «Українська історико-педагогічна наука у дзеркалі тематики дисертаційних досліджень (1995–2014)» (2014), статті до «Енциклопедії освіти» (2008) – фундаментального видання, підготовленого НАПН України, та ін.

Заслугою Ольги Василівни стало й започаткування та щорічне проведення всеукраїнських історико-педагогічних конференцій, що має неперерічне значення для розвитку історії освіти. Перший науково-практичний семінар «Історія педагогіки у структурі професійної підготовки вчителя», організований 2001 р. на базі відділу історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, зібрав істориків освіти з різних куточків України. На ньому було прийнято рішення щодо створення Товариства істориків педагогіки й історико-педагогічного альманаху. Логічним продовженням стали вже традиційні щорічні науково-методологічні семінари з історії освіти в ДНПБ, які

з 2017 р. об'єднують когорту вчених довкола актуальних історико-педагогічних питань.

За роки незалежності України О.В. Сухомлинська зробила вагомий внесок у розроблення концептуальних засад виховного процесу дітей і молоді в нових суспільно-політичних реаліях становлення української державності, зокрема в розвитку таких наукових тем, як «Права дитини від витоків до сьогодення», «Концептуальні засади формування духовної особистості на основі християнської етики». Ідеї вченої знайшли відображення в її численних публікаціях і в нормативних документах, з яких назвемо лише основні, створені під керівництвом або за участю дослідниці: Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (2001), Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015).

Ольга Василівна сформувала наукову школу дослідження історико-педагогічних феноменів, що ґрунтується на історичних, культурологічних і соціально-антропологічних підходах. Під її керівництвом захищено 15 докторських та 19 кандидатських дисертацій, і робота в цьому напрямі триває. Незважаючи на розмаїття досліджуваних учнями академіка проблем, їх поєднують високий теоретичний рівень, вірогідність джерельної бази та належний ступінь її аналізу.

Вчена започаткувала теоретико-методологічний журнал «Шлях освіти» (1995–2013), визнаний в Україні та за її межами, і була його головним редактором. На жаль, через фінансову неспроможність часопис перестав існувати. Проте гідно підхопив естафету «Історико-педагогічний альманах» (із 2005 р.), модератором та головним редактором якого впродовж 2005–2020 рр. була Ольга Василівна.

Магістральним напрямом діяльності вченої є розвиток сухомлинської школи. Вона продовжила важливу справу, розпочату її матір'ю, Ганною Іванівною, – збирання й систематизацію всіх надрукованих в Україні та за кордоном творів Василя Олександровича, праць із висвітлення його життєвого шляху й творчого доробку. Науковий простір поповнили підготовлені за наукового консультування академіка О.В. Сухомлинської п'ять бібліографічних посібників (2001, 2008, 2009, 2014, 2018) про життя та діяльність, упровадження ідей В.О. Сухомлинського. Серед них найповніший – до 100-річчя від дня народження педагога, де подано публікації з 1945 р. до 2017 р. Зазначені біобі-

бліографічні посібники становлять ґрунтовну джерельну базу для комплексного вивчення творчої спадщини В.О. Сухомлинського, його педагогічних ідей, а також презентують праці сучасних учених, які досліджують доробок педагога.

2008 р. вчена реалізувала свій давній задум, представивши маловідомі й невідомі апокрифічні матеріали про полеміку в радянській пресі щодо нарисів В.О. Сухомлинського, яка, на її думку, вплинула на подальший розвиток педагогічної науки та школи в СРСР. Видання дістало назву «Етюди о В.А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы».

Стараннями Ольги Василівни 2013 р. побачив світ у автентичному вигляді знаменитий твір педагога «Серце віддаю дітям». Крім того, їй вдалося втілити ще одну мрію – упорядкувати та оприлюднити для широкого загалу дітей, вихователів, учителів, батьків казки й оповідання В.О. Сухомлинського в книжці «Сухомлинський В.О. Я розповім вам казку... Філософія для дітей» (2016).

Важливою сторінкою у житті дослідниці є плідна та натхненна робота у Всеукраїнській асоціації Василя Сухомлинського, що нині функціонує на базі ДНПБ. За ініціативи О.В. Сухомлинської й голови цієї асоціації, нині покійної, академіка Олександрія Яківни Савченко проведено 10 міжнародних науково-практичних конференцій та 27 всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю». Завдяки такій подвижницькій діяльності творча спадщина педагога-гуманіста В.О. Сухомлинського набула нового звучання в незалежній Україні й за її межами, згуртувала навколо себе не одне покоління науковців, стала доступною широким колам громадськості.

Не можна оминати й той факт, що за ініціювання вдячної доньки й відповідального вченого 2003 р. у ДНПБ створено читальний зал Фонду В.О. Сухомлинського на основі переданих родиною педагога документів. Він і нині постійно поповнюється. Неабияких зусиль для цього докладає Ольга Василівна.

Нового імпульсу набула така діяльність О.В. Сухомлинської з 2016 р. на посаді головного наукового співробітника сектору сухомлинської відділу педагогічного джерелознавства та біографістики ДНПБ. Нині дослідниці зосереджує свою увагу на вивченні маловідомих праць, епістолярної спадщини батька, популяризує його педагогічні й літературні твори, опікується діяльністю закладів освіти, що носять ім'я В.О. Сухомлинського. Завдяки їй розвиваються міжнародні зв'язки із зарубіжними освітніми, науковими установами й громадськими організаціями, зокрема Китайської Народної Республіки, де ідеї Василя Сухомлинського широко відомі та популярні. Ольга Василівна бере активну участь у заходах, присвячених творчому доробку педагога в Україні та світі. Величезні зусилля доклала вона до організації відзначення у 2018 р. 100-річчя з дня народження В.О. Сухомлинського на рівні ЮНЕСКО.

Така багатоаспектна й широкомасштабна діяльність не може залишитися в тіні. Тому зовсім не дивно, що О.В. Сухомлинська є володаркою низки почесних нагород, серед них: ордени княгині Ольги I, II, III ступенів, Грамота Верховної Ради України, медалі НАПН України «Ушинський К. Д.», «Леся Українка», відзнака Всеукраїнської освітньої фундації Міньюань тощо.

Переконані, що попереду на ювілярку чекають нові відкриття й звершення на ниві розвитку української освіти та науки. Тож від усього серця зичимо Ользі Василівні ще багато сонячних літ, міцного здоров'я, родинного затишку й тепла, задоволення від своєї справи та реалізації всього задуманого!

*За дорученням колективу
Лариса БЕРЕЗІВСЬКА,
директор ДНПБ України
ім. В.О. Сухомлинського,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
Тетяна ДЕРЕВ'ЯНКО,
науковий співробітник відділу
педагогічного джерелознавства
та біографістики ДНПБ України
ім. В.О. Сухомлинського*

